

ELABORARE STUDIU:

sate Plăieșii de Jos, Plăieșii de Sus și Imper

Ocrotirea și conservarea imaginii satului harghitean

ÉPÍTÉSZETI TANULMÁNY

Kászonaltíz, Kászonfeltíz és Kászonimpér falvak

proiectant general / *általános tervező*
arhitect **TOTH-KOVÁCS ÁRON** építész

birou individual de arhitectură nr.80 /03.04.09
tel. 0740-545374, e-mail. karonka@yahoo.com

PAGINĂ DE TITLU

Lucrarea : **ELABORARE STUDIU pentru**
Program : **Ocrotirea și conservarea imaginii satului harghitean**
Beneficiar : **Consiliul județean HARGHITA**
Locatie : **PLĂIEȘII DE JOS, PLĂIEȘII DE SUS și IMPER, jud. Harghita**
Proiectant : **TOTH-KOVÁCS ÁRON** birou individual de arhitectură
80 /03.04.09 C.I.F. 25448825 str. Oltului nr. 46/1/D/1.
Sfântu Gheorghe, tel. 0740-545374 e-mail. nepihaz@gmail.com

Nr. proiect : **040/2011**
Faza : **Studiu**
Data : **2011. aug-dec.**

ELABORATORI

Coordonator proiect : SC. Vallum SRL, Miercurea Ciuc, arh. Korodi Szabolcs
Specialiști RUR : arh. Tövissi Zsolt, arh. Köllő Miklós, arh. Korodi Szabolcs, arh. Gergely Attila
Specialiști DMI : arh. Tövissi Zsolt, arh. Köllő Miklós, arh. Korodi Szabolcs
Elaborator studiu : B.I.A. Toth-Kovács Áron, Plăieșii de Jos-Imper

Proiectanți : arh. **T.Kovács Áron**

Colaboratori : arh. Varga Erika
ing. Varga Szabolcs
st. arh. Máté Ágnes
st. arh. Medveczky Dóra
st. arh. Hajdó Ákos
st. arh. Konopás Judit-Emese
st. arh. Tóth Zsófia
st. art. Dobolán Judit
st. art. Szódi Szabolcs

BORDEROU

Pagină de titlu
Elaboratori
Borderou

Părți scrise:

Obiectivul studiului
Metodologie
Plăieșii de Sus
Plăieșii de Jos
Imper

Propuneri:

Reglementări
(limba maghiară)

Părți desenate:

Hărți
Plan de încadrare
Relevee militare
proiecții satelit - colorate

Anexe:

- I. Prezentare Casin
 (limba maghiară)
- II. Relevee anterioare
 (limba maghiară)
- III. Tipologii clădiri
 A-B-C-D-E și + - caracteristici
- IV. Tabele
 blocuri de 25 case - copii
 tabelul valorilor - prelucrat
- V. Fișe
 fișe de evaluare completate - copii

Întocmit: T.Kovács Áron, arhitect

MEMORIU

Obiectivul studiului

Lucrarea de documentare prezintă a însemnat cutreierea *Casinului*, și relevarea valorilor de arhitectură populară, din punct de vedere cantitativ și calitativ. Satele incluse în studiu sunt: *Plăieșii de Jos*, *Plăieșii de Sus* și *Imper*, care alcătuiesc o singură localitate, dealungul pâ râului Casin. Lucrarea de documentare include diverse faze:

1. Studiul istoricului satelor, bazată pe descrieri vechi, hărți și informații de la persoanele capabile.
2. Cutreierea străzilor și împrejurimii satelor, studiul tramei stradale, identificarea zonelor valoroase, documentare fotografică.
3. Luarea pe rând a numerelor porților, completarea unui tabel de identificare, foto-documentare, în vederea întocmirii unui cadastru complet.
4. Întocmirea unor fișe de evaluare pentru clădirile și obiectele (porți, șure, fântâni, etc.) specifice, fotografiere, în vederea colectării informațiilor adiționale.
5. Relevarea clădirilor în pericol, și a celor cu valoare excepțională.
6. Prelucrarea datelor, întocmirea unor hărți și tabele de evaluare.

În vederea unei conștientizări a localnicilor, am împărțit pliante despre valoarea caselor tradiționale a *Casinului*. Din materialul de documentare se vor întocmi expoziții, și rezultatele vor fi prezentate în fața comunității locale.

Documentația actuală este un extras din lucrarea de documentare și relevarea continuă, pe teritoriul *Casinului*, și care este menit să ajută prezervarea valorilor arhitecturale populare locale.

METODOLOGIE

Tipologii

Pentru administrarea mai ușoară a clădirile documentate, am stabilit diferite categorii, în care acestea pot fi incluse. Am identificat aceste tipuri, prin comparația pe teren a caselor de locuit. Putem diferenția cinci tipuri, stabilite pentru Casin:

Există două tipuri de case răspândite, una fiind construită înainte de anii '40-60, celălalt mai târziu. Casele mai vechi (tip. **B**) au două sau trei camere, cu camere înșiruite, cămară pe latura nordică, spre stradă având un târnaț pe toată lungimea, sau pe jumătate. Cele mai noi (tip. **C**) au o planimetrie mai spre pătrat, cu împărțire interioară diferită, de cele mai multe ori fără târnaț. Există diferențe majore în tipul ferestrelor, cele vechi având împărțire în cruce sau în șase ochiuri, la tipul nou fiind caracteristic ferestrele de tip bloc, cu trei părți.

În afară de aceste două tipuri, mai există o tipologie mai veche (tip. A), înainte de anii 1860-80, care sunt diferite la prima vedere. Acestea au două camere, cu fundație scundă, de cele mai multe ori fără târnaț (numai bancă și streășină lată), sau având târnaț intrând în planimetria casei, sau pidvor. Ferestrele sunt mai mici, cu un singur strat, cu deschidere spre exterior, acoperirea poate să fie șindrila.

Acele case, care au fost construite în ultimele decenii, deci după anii 1980-90, am înșirat într-o altă categorie (tip. D). Caracteristicile acestora sunt planimetria pătrătoasă, lipsa totală a elementelor tradiționale (ex. târnaț), formă de acoperiș necaracteristic, câteodată etaj, și în general se poate identifica printr-o diferențiere de la ambientul tradițional.

În continuare, am tratat clădirile cu funcțiuni comunitare separat (tip. E). Aici ne gândim în primul rând la biserică, casa de cultură, școală, dar există și câteva case de locuit, a căror caracter le înșiră în această categorie. Planimetria acestora este mai mare, și astfel au o volumetrie excepțională, dar totuși se încadrează în imaginea satului, datorită ritmului creat în șirul caselor de locuit, astfel funcțiunile comunitare fiind puse în atenție.

Este natural, ca diversele tipologii să se amestece, deoarece casele deseori trec prin transformări, bazate pe modă și copiind elemente de la unele-altele. Așadar, de multe ori ferestrele de pe casele de tip B. au fost schimbate în ferestre cu trei canate, sau rareori și casele de tip C. au târnaț tradițional. De cele mai multe ori, casele vechi sunt înnoite după modelul caselor contemporane, schimbând astfel în totalitate caracterul lor, și provocând neintegrarea lor în imaginea rurală.

Aceste mixturi nu le-am notat cu tipuri noi sau sub-categorii, doar am adăugat un semn "+" sau "-" lângă categoria de bază, marcând astfel dacă are elemente de valoare în plus, sau și-a pierdut din caracter.

În cazul șurelor categoriile utilizate marchează materialul de construcție, putem diversifica clădiri din bârne, cărămidă, piatră, sau construcții mixte. Cea mai importantă informație este acela de caracter tradițional, deci faptul, că acea clădire se integrează în imaginea tradițională a satului, prin material, formă, tehnologie de construire.

În cazul porților, putem diversifica trei tipuri mai importante: porțile tradiționale "secuiești", din lemn, dintre care în Casin se găsesc mai mult porți mici; "porțile din cărămidă", care reprezintă o inovație locală, fiind copiate tipurile secuiești mici și mari; iar porțile cu "picioare de piatră", care sunt făcute de cele mai multe ori de meșteri din Poian (lângă Tg. Secuiesc).

Fișe

Lucrările de documentare au fost făcute pe baza unor fișe, redactate în comun acord, în vederea uniformității materialului. Având în vedere caracteristicile arhitecturii populare din Casin, fișele utilizate diferă un pic de cele unificate.

Un tabel cu toate numerele de case este aceea, care stă la baza lucrării, aceasta prezintă cele mai importante informații referitoare la fiecare gospodărie. În primul rând tipologia clădirii

de locuit, apoi principalele caracteristici ale gardului, porții, curții, șurii, anexelor, fântâni. Pentru inventariere, am folosit o fișă cumulată, care prezintă toate elementele unei gospodării pe o singură fișă. Aceasta poate să fie completată de fișe individuale la nevoie. Satele sunt evaluate în blocuri de câte 25 de case, astfel fiind mai ușoară manevrarea tabelelor, fișelor, hărților și materialului fotografic.

Evaluare

Pe fișele utilizate, un tabel de evaluare ne ajută să valorificăm punctual fiecare gospodărie documentată. Astfel gospodăriile pot fi comparate între ele. Evaluarea ia în considerare unicitatea, originalitatea, valoarea arhitecturală, vechimea-raritatea gospodăriei, și starea, respectiv utilizabilitatea.

În cazul construcțiilor și obiectelor principala evaluare reprezintă marcarea cu steluță (*) pentru a fi recomandată la completarea unor fișe. Obiectele în stare degradată sau în pericol au fost marcate cu grilă (#), fiind recomandate pentru relevu. Vizitarea gospodăriilor și completarea fișelor în Casin se întâmplă în mod continuu, se întâmplă în ordinea de importanță a obiectelor identificate în cadrul inventarierii.

Prelucrare

Datele adunate pe teren sunt prelucrate ulterior, în primul rând sunt transferate pe o hartă. Baza hărții integrale a satului este o proiectie de satelit, peste care am marcat cu culori rezultatele inventarierii. Casele au fost diversificate prin tipologia lor cu culori diferite, șurile, porțile, fântânile, cuptoarele sau anexele au fost marcate doar dacă sunt de caracter tradițional.

Tabelele sunt folosite în forma lor originală, și sunt prelucrate după forma unificată stabilită. Fișele sunt reproduse prin copierea și scanarea originalelor. Harta originală, colorată manual va fi și digitalizată. Materialul fotografic se poate accesa doar în format digital, organizată în directoare separate a câte 25 de case, fiind micșorate, în vederea manevrabilității.

PLĂIEȘII DE SUS

Caracteristici peisajere

Plăieșii de Sus este așezată lângă pârâul *Casin*, fiind cel mai de sus. Se întinde între un taluz argilos și *Muntele Lung*. Este cea mai nordică așezare din Casin, și este unificată cu centrul administrativ, Plăieșii de Jos. Limita este marcată doar de o tablă, care a fost amplasată nu demult, în formă sculptată în lemn.

Așezarea prezintă o imagine unitară, de-a-lungul pârâului se află câteva cătune separate. De aici se pot accesa două dintre zăcămintele de apă minerale ale Casinului: *Piatra Albă* și valea *Repatului*. Lângă cursul superior al pârâului se găsește și muntele cu stânci, numit *Piatra*

cerbului, care nu demult, a fost tema de discuție a unei cariere, dar în final a fost abandonată ideea.

De pe dâmburile din jurul satelor se deschide o panoramă excepțională deasupra satului Plăieșii de Sus, asupra cătunelor din jur, dar și întreaga depresiune a Casinului se poate zări.

Caracteristici tramă stradală

Plăieșii de Sus este formată din două străzi principale, una lângă pârâu, cealaltă paralelă. Numerotarea începe la limita cu Plăieșii de Jos, cele două sate sunt aderente. Pe latura spre este, de-a lungul străzii sunt parcele tip bandă, peste care sunt pământuri de arat, aparținând gospodăriilor, și dâmbul numit *Muntele lung*. Se pare, că aici apare cel mai clar aranjamentul stradal cu casele la rând.

Pe aria dintre stradă și pârâu putem recunoaște un aranjament mai naturalist, cu străduțe de legătură cu cealaltă stradă. Aici regăsim trama stradală specifică a Casinului, cu mici ulițe, care deservește intrarea a mai multor gospodării, fiind o amintire a divizării loturilor mari (a se vedea constatările lui *dr. Kós Károly*). Acestea sunt deseori acoperite de iarbă, care aparțin numai la câteva porți, și reprezintă cel mai specific element a structurii localității din Casin, determină scala umană, și atmosfera prietenoasă.

Același structură se arată pe malul celălalt al pârâului, la începutul părții *Kóvár*. În continuare, strada principală de lângă pârâu și străzile de pe malul celălalt au o imagine deosebită.

Caracteristici amenajare curți

În porțiunile cu construcțiile înșiruite, împărțirea loturilor este monotonă, cu parcele alungite, de o lățime mică. Casele sunt retrase de pe frontul străzii cu câțiva metrii, așezate pe o latură a terenului, cu spatele casei către nord și târnațul către sud. Capătul curții este închis de către șură, care o împarte de pământurile de agricultură, pe alocuri formând un zid. Pe cele două margini a parcelei se înșiră anexele.

Unde aranjamentul organic este definitiv, acolo arii mai mari sunt subîmpărțite de mici străduțe, în loturi de diverse forme neregulate. Suprafața acestora diferă în mare măsură, de la minimal până la excesiv de mare. Organizarea lotului este dictată de orientarea către soare a locuinței, cu amplasarea variată a curții de animale sau a clădirilor anexe.

Statistici rezultate

Plăieșii de Sus are teoretic 342 de numere de case, din care există în realitate numai 274 de gospodării. Nu se numără casele de pe șirul romilor, care au un sistem de numerotare separat între nr. 139-155. În total am găsit 73 de gospodării, 97 case și 444 diverse obiecte de arhitectură, care au caracter tradițional, și sunt recomandate spre completarea fișelor de evaluare.

19 buc. de case tip A., 106 B., 100 C. iar 44 D. există, din tipul E. (cl. publică) sunt 2. Există 172 de porți tradiționale, din care 93 porți sculptate din lemn, 37 porți din cărămidă, 42 porți cu picioare de piatră, restul fiind din scânduri, metal sau este imitația în beton a celor din piatră.

Sunt 216 buc. șuri tradiționale, 148 bucătării de vară, din care 70 sunt clădiri separate, 116 cuptoare, din care 29 sunt obiecte sine-stătătoare în curte, există 65 fântâni cu cumpănă și 144 cu roată.

PLĂIEȘII DE JOS

Caracteristici peisajere

Plăieșii de Jos este centrul de administrare a comunei, și totodată înseamnă centrul cultural și societal. *Centrul* este marcat de către începutul străzii principale a satului Plăieșii de Sus, în mijlocul spațiului fiind amplasat Monumentul Eroilor Războaielor Mondiale. Aici regăsim casa de cultură, biblioteca comunitară, primăria, magazine și pensiuni. Imaginea centrului este perturbată de către blocul construit în era precedentă, care a fost extinsă cu o nouă scară nu demult.

Plăieșii de Jos se întinde în curbura pârâului Casin, fiind între-închis de trei dealuri. Dintre acestea, cea mai importantă este cea numită *Sub brazi*, care adăpostește biserica centrală și cimitirul. Aleea și scara, care conduce la biserică este amplasată într-o pădurice plăcută, aceasta este cea mai mare suprafață verde a intravilanului.

Cu toate, că denumirile localităților Plăieșii de Jos și Sus se referă la *decade* (grupuri de case), amândouă sate sunt compuse din mai multe părți. Astfel putem înșira mai multe zone ale satelor: *Csáburde, Oláhok utcája, Gálok utcája, Mezőáltal, Kővár, Párországa*, dar delimitarea exactă a acestora nu este clară.

Caracteristici tramă stradală

Pe structura localității Plăieșii de Jos, se poate observa fără îndoială rolul central. Străzile pornesc dintr-un singur punct, care deservește și astăzi ca spațiu pentru piață, târg și evenimente comunitare.

Se pot diferenția trei aspecte caracteristice ale străzilor. Lângă străzile spre Plăieșii de Sus, casele sunt înșirate, amenajarea străzilor către est și vest este mai liberală. Lângă dealul lutos dinspre vest, și sub dealul bisericii putem observa structura organică specifică.

Strada *Csáburde* este determinată de către un mic pârâu, care curge de-a lungul străzii. Astfel toate casele de pe o latură se pot accesa prin mici poduri.

Caracteristici amenajare curți

Împărțirea curților este foarte variată, de cele mai multe ori frontonul casei este direcționată spre stradă. Clădirile gospodărești și anexă pot fi vizavi de casă, amplasate perpendicular sau

în continuarea casei, în funcție de forma și dimensiunea terenului.

În multe locuri, exemplul urmat diferă de la stradă la stradă, rezultând astfel o organizare uniformă, care permite o utilizare, însorire ideală și protecție contra foc. Putem găsi chiar și zone, unde șurile au fost construite într-un bloc, sau zone unde între gospodăriile există arii folosite ca și grădini sau terenuri arabile.

În general, putem stabili, că s-au străduit la o utilizare optimală a terenurilor, astfel ordinea generată de șirul gospodăriilor de lângă străzi, este deseori perturbată de către străduțele care deservesc casele din spatele acestora. Aceasta reprezintă cel mai specific element al tramelor din Casin.

Statistici rezultate

Plăieșii de Jos are teoretic 248 de numere de case, dar în realitate există numai 227 de gospodării. În total am găsit 47 de gospodării, 63 case și 376 diverse obiecte de arhitectură, care au caracter tradițional, și sunt recomandate spre completarea fișelor de evaluare.

8 buc. de case tip A., 92 B., 66 C. iar 25 D. există, din tipul E. (clădire publică) sunt 10. Există 98 de porți tradiționale, din care 66 porți sculptate din lemn, 10 porți din cărămidă, 22 porți cu picioare de piatră, restul fiind din scânduri, metal sau beton.

Sunt 154 buc. șuri tradiționale, 102 bucătării de vară, din care 41 sunt clădiri separate, 99 cuptoare, din care 44 sunt obiecte sine-stătătoare în curte, există 47 fântâni cu cumpănă și 112 cu roată.

IMPER

Caracteristici peisajere

Imper se situează lângă pârâul Casin, în continuarea localităților Plăieșii de Sus și Jos, în direcția spre Iacobeni. Drumul principal trece numai prin marginea satului, fiind înfîrțată și această localitate. Formează o unitate cu celelalte două sate, dar în spațiu există o limită, marcată de terenuri cu construcții mai rare. Aici găsim fabrici de prelucrare a lemnului, grajduri vechi cooperative, și conacul *Balázsi*.

Pe baza documentelor străvechi, Imper este cea mai veche localitate din Casin. Partea de pe malul drept al pârâului este denumit *Sub brazii*, aici se află o mică capelă, care marchează partea veche a satului.

Cea mai mare parte a satului se întinde pe malul stâng al pârâului, îndepărtat de șosea. În cadrul depresiunii, se află la poalele munților de pe marginea estică, fiind separat de satele Plăieșii de Jos și Sus de către dâmbul *Hosszúhegy*. Este traversat de pârâurile *Tekerő-* și *Bakmáj*.

Se pare, că în toată depresiunea Casinului, aici este cel mai întins spațiul, se marchează centrul geometric al localității.

Caracteristici tramă stradală

În cazul satului *Imper* se recunosc în mod clar caracteristicile structurii organice, toată localitatea fiind dominată de aceasta. Este plină de străduțe palpitate, ramificații, prescurtări, cărări. Ar fi greu de recunoscută poziția străzilor dacă am vedea numai clădirile.

Poate singura excepție ar fi strada către *Bakmáj*, partea de după podul *Tyúkos*, unde casele se înșiră lângă strada cu curburi ușoare. *Bakmáj* este o zonă ușor de delimitat, alcătuit dintr-o zecime de case, așezate între punctul de intrare în depresiune și punctul de admisiune în pâraul Casin a pâraului *Bakmáj*.

Aria satului este folosită mai lejer, diversele părți a satului se disting mai bine, asta poate să fie un semn al vârstei proaspete a localității.

Caracteristici amenajare curți

Datorită aranjamentului organic, cu o diversitate foarte mare, ar fi greu de stabilit un mod general de amenajare a curții în *Imper*. În general putem stabili, că locuințele sunt amplasate cu târnațul către sud-est, iar șurele închid spațiul curții. Aranjamentul la stradă este mai puțin important, de multe ori spatele casei este spre stradă.

Clădiri deosebite

Școala populară din Plăieșii de Jos se află într-un loc evidențiat, sub dealul bisericii, pe malul drept al pâraului Casin. Clădirea cu etaj a funcționat ca și școală, astăzi este frumos întreținută, dar nu este folosită. Este în proprietatea bisericii.

Una dintre cele mai importante clădiri a satului *Imper* este conacul *Balázsi*, care se află lângă drumul principal. A fost reședința judecătorului zonal a Ciucului de Jos, apoi a rămas pe o soartă frământată. Astăzi este în proprietatea bisericii, și funcționează în ea un cămin de copii.

Biserica centrală a casinului este prima clădire de referință pentru vizitatori, prin așezarea sa, stă deasupra satului. Biserica în stil baroc servește cu mai multe surprize, în cimitirul adiacent putem regăsi crucile înalte tipice ale Casinului.

Capela din *Imper* se află în capătul dealului *Fenyőalj*, lângă șosea. Este o bisericuță de mici dimensiuni, prietenoasă, de scară umană, în ea putem găsi urme de frești. Este înconjurat de o livadă mică, și un zid scund din piatră.

În partea de sus (nordică) a satului Plăieșii de Sus, se găsesc ruinele Capelei *Katalin*, unde putem recunoaște astăzi numai pereții de un metru. Din păcate conservarea sau restaurarea ruinelor nu este pusă în vedere.

Întocmit: arhitect T. Kovács Áron